

امام خمینی (س) و مفاهیم اخلاقی

(۱۸)

خوف و رجا

معصومه طلوع

سرشناسه: طلوع، معصومه

عنوان و نام پدیدآور: خوف و رجا/ معصومه طلوع

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ۱۱۶ ص.

فروست: امام خمینی(س) و مفاهیم اخلاقی: ۱۸.

شابک: 978 - 964 - 212 - 112 - 0 ISBN:

وضعیت فهرست نویسی: فبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۱۵ - ۱۱۶؛ همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع: ۱. خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. =

نظریه درباره ترس از خدا. ۲. خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران،

۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. = نظریه درباره توکل. ۳. ترس از خدا. ۴. توکل (اسلام).

شناسه افزوده: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س)، دفتر قم، مؤسسه چاپ و نشر عروج.

رده بندی کنگره: ۸ الف ۲۵ الف / ۵ / ۱۵۷۲ DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵ / ۰۸۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۷۱۲۵۳

کد / م ۲۵۶۲

مؤسسه چاپ و نشر عروج

□ خوف و رجا

◆ نویسنده: معصومه طلوع

◆ ناشر: چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س))

◆ چاپ اول: ۱۳۸۹

◆ شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

◆ قیمت: ۱۵۰۰ تومان

- خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۸۷۲ - ۶۶۲۰ - دورنگار: ۹۱۵ - ۶۶۴

- خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۱۲۹۷ - ۶۴۷۰

مراکز پخش: - خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای زاهدانمیری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

- حرم مطهر حضرت امام خمینی(س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۹

- کلبه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
مقدمه مؤلف.....	۱۱
پیش گفتار.....	۱۵
۱. معنای خوف.....	۱۵
۲. رجا.....	۱۷
۳. قنوط.....	۱۸
۴. امانی.....	۱۹
خوف.....	۲۱
مراتب خوف.....	۲۳
مبانی خوف.....	۲۶
الف. شناخت و معرفت خداوند.....	۲۶
ب. تفکر در شدت عذاب الهی.....	۳۳
ج. دقت در سلوک راه آخرت.....	۳۸
د. کمال نقص از قیام به عبودیت.....	۴۲
هـ. توجه به عاقبت گذشتگان.....	۴۴

- ۵۰..... مبانی عدم خوف
- ۵۱..... الف. غفلت
- ۵۲..... ب. خودخواهی
- ۵۳..... ج. عبادت بدون معرفت
- ۵۵..... د. ایجاد تعادل در غرایز
- ۵۶..... پیامدهای خوف
- ۵۸..... عبادت و خوف
- ۵۹..... مراتب عبادت
- ۶۱..... انواع عبادت
- ۶۳..... آفت عبادت
- ۶۷..... رجا
- ۶۸..... مراتب رجا
- ۷۰..... مبانی رجا
- ۷۰..... الف. معرفت به سعة رحمت باری تعالی
- ۷۲..... ب. ایمان به خدا
- ۷۳..... ج. حسن ظن به خدای تبارک و تعالی
- ۷۴..... پیامدهای رجا
- ۷۵..... الف. ایمان به خدا
- ۷۶..... ب. یاد خدا
- ۷۷..... ج. جهاد در راه خدا
- ۷۸..... د. جویندگی حق و تقرب به خدا
- ۸۰..... قنوط یا ناامیدی

۸۲	 میان قنوط
۸۴	 پیامد قنوط
۸۵	 پیامد قنوط از نظر قرآن
۸۶	 غرور
۸۷	 مبادی غرور
۸۷	 الف. تهاون به امر الهی
۸۸	 ب. تهاون به امر آخرت
۸۹	 ج. جهل به عوالم غیب و صور غیبیه افعال
۹۰	 د. غفلت از خدا در امور دنیوی و توکل به خدا در امور اخروی
۹۲	 تفاوت رجا و غرور
۹۲	 الف. مبادی
۹۳	 ب. آثار رجا و غرور
۹۴	 ویژگی‌های اهل رجا و غرور
۹۹	 خوف یا رجا یا موازنه آن دو
۱۰۳	 خوف و رجا شرط ایمان
۱۰۴	 خوف و رجا در دنیا و آخرت
۱۰۶	 میزان نظری خوف
۱۰۹	 میزان عملی خوف
۱۱۰	 توکل معیار رجا
۱۱۱	 عمل صالح متغیر رجا
۱۱۲	 ترس و امید زینت بخش وجود مؤمن
۱۱۵	 کتاب‌نامه

مقدمه

حجاب‌های چندی، نسل جوان را از شناخت اندیشه‌های جامع و منظومه فکری و گستره شخصیت امام خمینی (س) باز می‌دارد. یکی از این پرده‌ها، حجاب معاصرت یا هم روزگاری است. این نکته موجب شده است تا دقیقاً گستره و نفوذ اندیشه و آرای امام آن‌گونه که باید، شناخته نشود. غلبه بر این مانع غالباً تنها از طریق گذر ایام حاصل می‌گردد.

دومین حجاب نقش قدرتمند سیاسی امام است. چهره مسلط امام در عرصه سیاست چند دهه اخیر کشورمان، هرچند برکت‌زا و ارجمند بوده، اما مانع از آشکار شدن دیگر ابعاد ایشان گشته است. در نتیجه بُعد سیاسی ایشان بر دیگر ابعاد و به ویژه بعد اخلاقی و عرفانی ایشان غلبه داشته و کسانی که ایشان را می‌شناسند بیش‌تر از رهگذر سیاست است.

سومین حجاب، پیشینه علمی ایشان و واژگان خاصی است که برای بیان اندیشه‌های خود برمی‌گزیدند. ایشان به دلیل بهره‌مندی گسترده از دانش‌های مختلف اسلامی چون فقه، اصول، تفسیر، کلام، عرفان و فلسفه، دارای واژگانی گسترده بودند. نگاهی به آثاری چون شرح چهل حدیث یا شرح حدیث جنود عقل و جهل این نکته را آشکارتر می‌سازد. این گستره واژگانی گرچه بیانگر عمق اندیشه‌های امام است، اما فهم آرای ایشان را برای کسانی که از چنین زمینه‌ای برخوردار نیستند، دشوار می‌نماید.

مجموعه "امام خمینی (س) و مفاهیم اخلاقی" کوششی است برای فرارفتن از پاره‌ای از این حجاب‌ها و آشنا ساختن نسل جوان با یکی از ابعاد اساسی امام؛ یعنی بعد اخلاقی. نویسندگان این مجموعه کوشیده‌اند تا مفاهیم کلیدی اندیشه اخلاقی امام را به گونه‌ای منظومه‌وار توضیح دهند و زمینه را برای درک کامل‌تری از آرای اخلاقی امام فراهم آورند. مفروض نویسندگان این مجموعه آن بوده است که نقطه عزیمت امام؛ اخلاق بوده و حتی نگاه ایشان به سیاست از این منظر بوده است، لذا پدید آوردن چنین مجموعه‌ای برای فهم اندیشه مرکزی ایشان لازم است. در ارائه این مجموعه جنبه‌های زیر مورد توجه خاص نویسندگان بوده است:

۱. رعایت نثر معیار و توجه به اصول درست نویسی؛
۲. رعایت جنبه برانگیزندگی در نوشته، چرا که هدف اخلاق، برانگیختن انسان و تشویق او به تغییر خویش است، و در عین حال پایبندی به جنبه استدلالی بحث؛
۳. بهره‌مندی از میراث ادبی و اخلاقی گذشته و پیوند آرای امام بدان؛
۴. کوشش جهت ارائه نگاهی تازه و کارگشا به مباحث اخلاقی؛
۵. فراهم آوردن زمینه برای پیش بردن چنین مباحثی با تأکید بر نیازهای جامعه.

با توجه به این نکات، سلسله مباحث "امام خمینی (س) و مفاهیم اخلاقی" فراهم آمد، لیکن به دلیل تازگی ممکن است پرسش‌هایی را برانگیزاند که از آن استقبال می‌کنیم و همچون امام بر این باوریم که انتقاد و حتی تخطئه در نهایت، به سود انسان است.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) - دفتر قم

مقدمه مؤلف

انسان که اشرف مخلوقات است، موجودی است مختار، که هم می‌تواند به اعلیٰ علّیین دست یابد و هم می‌تواند به اسفل سافلین سقوط نماید. چنین موجودی یا دو راه رویه‌رو است: راهی به سوی تعالی و صعود؛ و راهی به سوی انحطاط و نزول. هر کدام از این راه‌ها مزین به مرغزارهای زیبایی است، که دارای نگهبان و راهبرانی هستند.

عوامل صعود و نزول، سبب تشخیص راه حق و باطل است. آن راهی که انسان را به خداوند می‌رساند حق است، و غیر آن باطل. و این به انتخاب انسان است که کدام راه را برگزیند؛ زیرا هر دو زیبا هستند؛ یکی واقعاً زیباست و آن راه تجلی اسماء و صفات حق است و دیگری، زیبا جلوه می‌کند. انتخاب صحیح در گرو شناخت راه و مقصد و رهبران و رهروان آن است.

راه حق، راه تجلی اسماء و صفات باری تعالی است. و رهبران آن، پیامبران الهی هستند و رهروان آن راه، صالحان و شایستگان و واصلان به حق می‌باشند. چون اوست که همه را آفریده و هدایت کرده و آنچه از

هدایت او به ما رسیده، خطا و اشتباه در آن راه ندارد.

و راه باطل راهی است که مقصد نهایی آرزوهای غیر الهی بوده و مسیر آن، پوشیده از گناہانی است که ظاہری زیبا و دل‌چسب، اما باطنی زشت و بدبو دارد، و رهبران آن، ابلیس و فرزندان او، و پیروان و رهروان این راه، دروغ‌گویان، مغروران، کینه توزان، مشرکان و کافران می‌باشند.

پس از تشخیص راه حق و قدم گذاشتن در آن، با رهبرانی که هدایت‌گر هستند، برخورد می‌کنیم که پیامبران و اولیاء الهی و در رأس آن‌ها خداوند باری تعالی است، که ما را به سلاح‌هایی چون خوف و رجا و شرح صدر و صداقت و صبر و... مجهز کرده و به وجود رهنما یعنی شیطان و شیطان صفتان هشدار می‌دهد، که در مسیر راه در کمین نشسته‌اند و منتظر فرصت هستند و یک غفلت کوچک نیز می‌تواند ما را اسیر آنان کند. البته اگر مؤمنان از راه منحرف نشوند هرگز دست شیاطین به ایشان نخواهد رسید؛ و بشارت آنان در پایان راه، وجود بهشت‌های زیبایی است که در آن علاوه بر بهره‌مندی از نعمات بی‌شمار، ملائکه از جانب حق منتظرند تا به مؤمنان سلام خداوند را برسانند.

پس باید مواظب قدم‌هایمان باشیم که مبادا، راه را خطا برویم و در دام ابلیس و ابلیس صفتان بیفتیم. خداوند با هشدارهایش ما را به سلاح خوف، مسلح می‌کند، تا از اعمالی که ما را از او و هدف اصلی دور می‌کند اجتناب نماییم و با بشارت‌ها امیدوارمان کرده تا عامل تشویقی برای حرکت به سوی حق باشد، و از رحمت جوادان باری تعالی به بهترین نحو بهره‌مند شویم و با اطمینان خاطر، قدم در راه بگذاریم، تا به

پایان راه که آرامش نهایی است وصول یابیم.

برای دستیابی به این دو سلاح مهم که همچون دو بال برای سالک است، عواملی تأثیر گذارند که با ایجاد آن‌ها خوف و رجا برای ما حاصل می‌شود. و آن دو، آثار و نتایجی در پی دارند که ما را در دستیابی به آن‌ها ترغیب می‌کند، و عوامل بازدارنده‌ای جهت وصول به آن‌ها وجود دارد که تحت عنوان رهن از آن یاد می‌کنیم که باید از آن‌ها دوری شود.

به دلیل توجه خاص حضرت امام (س) به این دو ویژگی، در این نوشتار از آثار ایشان، به خصوص شرح چهل حدیث و شرح حدیث جنود عقل و جهل بهره بسیار برده‌ایم، و در پی بررسی عوامل و پیامدها و رهن‌های خوف و رجا از منظر ایشان می‌باشیم تا با شناخت کامل، خود را به این دو سلاح مؤثر مسلح کرده و در پایان به کمال، که همان قرب الهی است صعود یابیم.

معصومه طلوع